

Sygn. akt: I ACa 444/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 września 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Dorota Ochalska - Gola
Sędziowie:	SA Tomasz Szabelski SO del. Ryszard Badio (spr.)
Protokolant:	stażysta Agnieszka Kralczyńska

po rozpoznaniu w dniu 26 września 2014 r. w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa **Spółdzielni (...) w K. i " (...)+" spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w K.**

przeciwko **Wojewódzkiemu Szpitalowi (...) w Z.**

o zapłatę

na skutek apelacji strony pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 5 lutego 2014 r., sygn. akt II C 1468/13

1. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że powództwo oddala i zasądza od Spółdzielni (...) w K. oraz od " (...)+" spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w K. solidarnie na rzecz Wojewódzkiego Szpitala (...) w Z. kwotę 3.617 (trzy tysiące sześćset siedemnaście) zł tytułem zwrotu kosztów procesu;

2. zasądza od Spółdzielni (...) w K. oraz od " (...)+" spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w K. solidarnie na rzecz Wojewódzkiego Szpitala (...) w Z. kwotę 7.764 (siedem tysięcy siedemset sześćdziesiąt cztery) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 444/14

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Łodzi zasądził od Wojewódzkiego Szpitala (...) w Z. solidarnie na rzecz Spółdzielni (...) w K. oraz (...) + Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w K. kwotę 101.278,94 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 3 września 2013 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 8.681,00 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Przedstawione powyżej rozstrzygnięcie podjęte zostało w oparciu o następujące ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji:

W dniu 14 września 2012 roku pomiędzy Spółdzielnią (...) w K. a „I.+” spółką z o.o. z siedzibą w K. została zawarta umowa spółki cywilnej w celu wspólnego prowadzenia działalności gospodarczej pod nazwą (...) Spółka cywilna , Spółdzielnia (...) , I. + spółka z o.o w K..

Dnia 3 grudnia 2012 roku pomiędzy Spółdzielnią (...) w K. a „I.+” spółką z o.o. z siedzibą w K. została zawarta umowa konsorcjum w celu:

- złożenia wspólnej oferty w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego, wspólnego ubiegania się o zamówienie, wspólnego zawarcia i wykonywania umowy oraz współpracy w celu realizacji umowy o udzielenie zamówienia publicznie na „Kompleksowe utrzymanie czystości w budynkach i na terenie Wojewódzkiego Szpitala (...) w Z.”. W §6 strony ustalił, iż w przypadku zawarcia umowy z zamawiającym czynności na rzecz zamawiającego będą wykonywały :

- sprzątanie powierzchni wewnętrznej - I. + spółka zo.o. ,

- sprzątanie powierzchni zewnętrznej - (...) Spółka cywilna , Spółdzielnia (...) , I. + spółka z o.o w K.,

- usługi transportu wewnętrznego -N. – ZG1 Spółka cywilna , Spółdzielnia (...) , I. + spółka z o.o w K. oraz N. Z. Spółka cywilna , Spółdzielnia (...) , I. + spółka z o.o w K.,

- usługi pomocowe przy pacjencie Spółdzielnia (...) w K.

w tym zakresie rozliczenia finansowe z zamawiającym będą dokonywać bezpośrednio podmioty wymienione wyżej.

(...) spółek cywilnych o nazwach N. – ZG1 Spółka cywilna , Spółdzielnia (...) , I. + spółka z o.o w K. oraz N. Z. Spółka cywilna , Spółdzielnia (...) , I. + spółka z o.o w K. zostały zawarte pomiędzy wspólnikami w dniu 2 stycznia 2013 roku. Obydwie spółki zostały zawiązane w celu wspólnego prowadzenia działalności gospodarczej.

W dniu 3 stycznia 2013 roku pomiędzy Wojewódzkim Szpitalem (...) w Z. jako zamawiającym, a Spółdzielnią (...) w K. i (...) +” Spółką z o.o. z siedzibą w K. jako wykonawcami została zawarta umowa (...) o kompleksowe utrzymanie czystości w budynkach i na terenie szpitala. Umowa została zawarta na skutek wybrania oferty powodów w wyniku postępowania o udzielenie zamówienia publicznego w trybie przetargu nieograniczonego, opartego na przepisach Ustawy prawo zamówień publicznych. W umowie tej strony określiły w sposób szczegółowy wzajemne obowiązki, zaś w §7 także sposób rozliczeń. Stosownie do tychże postanowień zapłata przez zamawiającego wynagrodzenia za realizację umowy miała być dokonywana przelewem, na podstawie przedłożonej faktury (pkt 1). Wykonawca na koniec każdego miesiąca kalendarzowego, za zrealizowane usługi przedłożyć miał fakturę VAT zawierającą nazwę usługi, ilość, cenę oraz termin płatności. Wynagrodzenie za świadczone usługi miało być płatne za każdy miesiąc, zgodnie z fakturą, która wymaga zatwierdzenia merytorycznego przez właściwego pracownika. Wynagrodzenia miało być ustalone i wypłacone zgodnie z Formularzem cenowym, stanowiącym integralną część umowy (pkt 2,3,4). Umowa obowiązuje od dnia 7 stycznia 2013 roku do dnia 6 stycznia 2017 roku (§ 12). Strony zastrzegły także konieczność pisemnej zmiany umowy pod rygorem nieważności, za wyjątkiem zmiany cen będącej wynikiem zmiany podatku VAT (§14). Do umowy został dołączony formularz cenowy. Ceny w formularzu przedstawiają się następująco:

- za sprzątanie powierzchni wewnętrznej miesięcznie 42.738,65 zł netto i 23 % VAT,

- za sprzątanie powierzchni zewnętrznej 26.230,72 zł netto i 8% VAT miesięcznie,

- za usługi transportu wewnętrznego ryczałt netto w kwocie 20.000 zł i 23 % VAT miesięcznie,
- za usługi pomocowe przy pacjencie 119.502,28 zł netto miesięcznie.

Strony zawarły dwa aneksy do umowy, obowiązujące od daty 3 stycznia 2013 roku, zmieniając maksymalną kwotę zobowiązania na 10.006.639,20 zł netto i 10.800.000,00 brutto oraz wydłużając termin płatności za zrealizowane usługi z 30 do 90 dni , licząc od dnia wystawienia faktury.

Także w dniu 3 stycznia 2013 r. członkowie konsorcjum i wspólnicy spółek cywilnych zawarli porozumienie w sprawie rozliczenia usług w ramach umowy (...). Kwotę miesięczną wynagrodzenia - 225.000 zł podzieliły w ten sposób, że N. Z. i N. Z. spółki cywilne miały otrzymać po 12.300 zł brutto, Spółka cywilna (...), kwotę 28.329,18 brutto, I.+ spółka z o.o. kwotę 52.568,54 zł brutto, zaś Spółdzielnia (...) kwotę 119.502,28 zł brutto. Porozumieniem numer 2 z dnia 29 marca 2013 roku ponownie dokonano rozliczeń kwoty 225.000 zł z tą tylko zmianą , że I. + spółka z o.o. miała otrzymać kwotę 80.897,72 zł brutto. Pozostałe kwoty nie uległy zmianie.

Powodowie w miesiącach styczeń i luty 2013 roku wykonali usługi objęte umową z pozwanym szpitalem. Do usług tych nie zgłoszono zastrzeżeń.

W dniu 1 lutego 2013 roku zostały wystawione następujące faktury z terminem płatności na dzień 2 maja 2013 roku:

- nr FV/013/02/2013 przez Spółdzielnię (...) w K. na kwotę 96.372,81zł,
- nr FV/004/02/2013 przez I.+ Spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością w K. na kwotę 42.393,98 zł ,
- nr (...)/W00/001/02/2013 przez (...) Spółkę cywilną Spółdzielnia (...)+ Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w K. na kwotę 22.846,11 zł,
- nr (...)/001/02/2013 przez N. - ZG1 Spółkę cywilną Spółdzielnia (...)+ Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w K. na kwotę 9.919,35 zł,
- nr (...)/001/02/2013 przez N. - ZG2 Spółkę cywilną Spółdzielnia (...)+ Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w K. na kwotę 9.919,35 złotych.

Wszystkie faktury zostały przedłożone w pozwanym Szpitalu w dniu 1 lutego 2013 roku.

Dwie pierwsze faktury zostały zapłacone, trzy pozostałe nie.

W dniu 1 marca 2013 roku zostały wystawione następujące faktury z terminem płatności na dzień 30 maja 2013 roku:

- nr (...) przez Spółdzielnię (...) w K. na kwotę 119.502,28 złotych,
- nr FV/003/03/2013 przez I.+ Spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością w K. na kwotę 52.568,54 zł,
- nr (...)/W00/001/03/2013 przez (...) Spółkę cywilną Spółdzielnia (...)+ Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w K. na kwotę 28.329,18 złotych,
- nr (...)/ZG1/001/03/2013 przez N. - ZG1 Spółkę cywilną Spółdzielnia (...)+ Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w K. na kwotę 12.300 złotych,
- nr (...)/001/03/2013 przez N. - ZG2 Spółkę cywilną Spółdzielnia (...)+ Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w K. na kwotę 12.300 złotych.

Wszystkie faktury zostały przedłożone w pozwanym Szpitalu w dniu 1 marca 2013 roku.

Dwie pierwsze faktury zostały zapłacone, trzy pozostałe nie.

Strony wymieniały między sobą korespondencję przedsądową i spotykały się w celu ustalenia wspólnych stanowisk oraz występowały do Regionalnej Izby Obrachunkowej w K.. Ostatecznie nie doszło do porozumienia.

Mając na uwadze poczynione wyżej ustalenia Sądu Okręgowy uznał, że powództwo zasługuje na uwzględnienie w całości.

Sąd pierwszej instancji zwrócił uwagę, że strony niewątpliwie łączy umowa o świadczenie usług z dnia 3 stycznia 2013 roku. Stosownie zaś do przepisu art. 750 k.c. do umowy tej stosuje się odpowiednio przepisy o umowie zlecenia. Przez umowę zlecenia zleceniobiorca zobowiązuje się do wykonania na rzecz dającego zlecenie określonej usługi (art. 734 § 1 k.c.). Zlecenie ma charakter odpłatny (art. 735 k.c.). Strony ustaliły wysokość, terminy zapłaty wynagrodzenia w sposób precyzyjny w umowie i następnie w aneksach do niej zawartych.

W sprawie niespornym było, że powodowie wykonali usługi w sposób prawidłowy, jednak pozwany odmawia zapłaty powołując się na nieprawidłowe wystawienie faktur.

Jak wynika z poczynionych w sprawie ustaleń powodowie jako konsorcjum zawarli przed zawarciem umowy z pozwanym 3 umowy spółek cywilnych we wspólnym celu gospodarczym związanym z wykonywaniem spornej umowy (ale nie tylko). Określili w sposób szczegółowy podział czynności oraz podział wynagrodzenia. W ocenie Sądu umowy te w żaden sposób nie wpłynęły za umowę zasadniczą zawartą pomiędzy stronami sporu, a w szczególności nie doprowadziły do zmiany jej postanowień. Strony zastrzegły bowiem w umowie rygor nieważności dla wszelkich zmian.

Dalsze ograniczenia swobody umów wynikają także z przepisów. Nie jest bowiem dopuszczalna zmiana podmiotowa po stronie wykonawcy. Wynika to z art. 7 ust. 3 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 907, ze zmianami). Podmiotowe przekształcenie umowy, dokonywane w celu zmiany podmiotu zobowiązanego do wykonania zamówienia publicznego, pozostaje bowiem w sprzeczności z celem udzielania zamówień. Jeżeli zatem wybrana przez wykonawców wspólnie realizujących zamówienie forma współdziałania nie wpływa na zmianę wykonawcy w tym sensie, iż nie powstaje nowy podmiot prawa, który miałby wstąpić w prawa i obowiązki dotychczasowych wykonawców, to uznać należy, iż forma jest dopuszczalna.

Sąd Okręgowy wskazał również, że spółka cywilna stanowi dozwoloną formę prawną współdziałania w celu realizacji zamówienia, jest ona bowiem, zgodnie z art. 860 § 1 ustawy Kodeks cywilny umową, w której wspólnicy zobowiązują się dążyć do osiągnięcia wspólnego celu gospodarczego przez działanie w sposób oznaczony, w szczególności przez wniesienie wkładów. Umowa spółki tworzy między jej stronami jedynie stosunek zobowiązaniowy, natomiast nie kreuje nowego podmiotu wyposażonego w osobowość prawną (art. 33 k.c.) lub chociażby zdolność prawną (art. 331 k.c.). Spółka cywilna nie jest zatem podmiotem praw i obowiązków odrębnych od wspólników, lecz jedynie wielostronnym stosunkiem zobowiązaniowym łączącym wspólników (wyrok SN z dnia 28 października 2003 r. w sprawie I CK 201/02). (...) spółka cywilna nie uzyskuje statusu przedsiębiorcy, zgodnie bowiem z treścią art. 4 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2013 r. poz. 672) przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną - wykonująca we własnym imieniu działalność gospodarczą, oraz wspólnicy spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej. A zatem to wspólnicy spółki cywilnej, a nie – spółka, są podmiotami praw i obowiązków z tytułu prowadzonej działalności. Dlatego przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą w formie spółki cywilnej na gruncie ustawy Prawo zamówień publicznych należy traktować jako wykonawców wspólnie ubiegających się o udzielenie zamówienia. Spółka cywilna nie może być stroną umowy o udzielenie zamówienia publicznego, a umowa taka może zostać zawarta wyłącznie ze wspólnikami spółki cywilnej, gdyż tylko oni posiadają podmiotowość prawną.

W wyniku zawarcia umowy spółki cywilnej nie powstaje zatem nowy podmiot prawa.

Sąd Okręgowy podniósł również, że istotna jest także solidarna odpowiedzialność wykonawców (art. 141 ustawy p.z.p.). Przepis ten ma charakter bezwzględnie obowiązujący i nie można wyłączyć jego stosowania przez jakiegokolwiek

postanowienia umowne ograniczające tę solidarną odpowiedzialność. Oznacza to, że podmioty wspólnie ubiegające się o udzielenie zamówienia odpowiadają solidarnie przed zamawiającym przez sam fakt wspólnego ubiegania się o udzielenie zamówienia publicznego i zawarcia umowy. Podmioty te pozostają przy tym zobowiązane solidarnie aż do zupełnego zaspokojenia zamawiającego w zakresie obowiązków wynikających z umowy (art. 366 k.c. w zw. z art. 14 i 141 ustawy p.z.p.). Tym samym, przyjęta przez wykonawców forma prawna współpracy nie ma wpływu na kwestię odpowiedzialności za należyte wykonanie umowy i za wniesienie zabezpieczenia. Z punktu widzenia zamawiającego bez znaczenia są więc postanowienia - czy to umowy konsorcjum, czy też umowy spółki cywilnej, określające prawa i obowiązki poszczególnych podmiotów wspólnie ubiegających się o udzielenie zamówienia publicznego związane z realizacją wspólnego celu, jakim jest wywiązanie się z zawartej z zamawiającym umowy. Ewentualne uzgodnienia dokonane przez wykonawców mogą mieć znaczenie jedynie dla wzajemnych rozliczeń wykonawców. Tak też było w niniejszej sprawie.

Sąd Okręgowy wskazał również na przepis art. 864 k.c. dotyczący odpowiedzialności wspólników za zobowiązania spółki, który reguluje kwestię odpowiedzialności podobnie jak art. 141 ustawy p.z.p. Wspólnicy odpowiadają solidarnie za zobowiązania spółki, a zatem za wszelkie zobowiązania powstałe w czasie jej trwania w związku z działaniami podejmowanymi dla osiągnięcia określonego w umowie spółki celu gospodarczego.

W związku z powyższym Sąd pierwszej instancji stanął na stanowisku, że zawarcie umowy spółki cywilnej w sprawie zamówienia publicznego przez podmioty, które wspólnie realizują zamówienie, nie ma wpływu na stronę podmiotową umowy w sprawie zamówienia publicznego oraz bezwzględnie obowiązującą normę prawną dotyczącą odpowiedzialności solidarnej takich podmiotów za należyte wykonanie umowy. Zdaniem Sądu brak jest zatem przeszkód dla uregulowania formy prawnej współpracy podmiotów, o których mowa w art. 23 ust. 1 ustawy p.z.p., w postaci umowy spółki cywilnej. Przewidziana w art. 23 ust. 4 ustawy p.z.p. możliwość żądania przez zamawiającego przed zawarciem umowy w sprawie zamówienia publicznego umowy regulującej współpracę wykonawców ubiegających się wspólnie o udzielenie zamówienia stanowi jedynie dodatkowy dokument, który pozwala na potwierdzenie kręgu podmiotów, na których spoczywa obowiązek zawarcia umowy w przypadku wyboru oferty wykonawców wspólnie ubiegających się o udzielenie zamówienia, a - co za tym idzie - konsekwencji uchylecia się od podpisania ww. umowy przez któregokolwiek z członków konsorcjum.

Sąd Okręgowy uznał więc, że w rzeczywistości to powodowie wykonali usługi i to powodowie (w tym jako wspólnicy) wystawili sporne faktury i oni są wierzycielami. Wynika to w sposób niewątpliwy z treści faktur. Kwestia rozliczeń podatkowych nie ma natomiast wpływu na treść zobowiązania stron. Sąd pierwszej instancji podzielił przy tym stanowisko Sądu Okręgowego we Wrocławiu zawarte w uzasadnieniu wyroku z dnia 9 lipca 2013 roku w sprawie IC 645/13 (złożonym przez powodów do akt), że kwestia dopuszczalności wystawiania faktur VAT, obciążeń, zwolnień podatkowych spółki cywilnej pozostaje poza kognicją sądu powszechnego.

Stosownie do treści umowy płatność miała nastąpić na podstawie faktury, określającej kwotę wynagrodzenia i termin zapłaty. Już w dacie wystawienia kwestionowanych faktur zostały one przedstawione pozwanemu, a zatem pozwany po upływie terminów płatności określonych w tychże fakturach (odpowiednio 2 maja i 30 maja 2013 roku) pozostaje w opóźnieniu.

Wszystkie kwoty wynagrodzenia są zgodne z umówionymi między stronami, a zawartymi w zmienionym formularzu cenowym, cenami. W sumie miesięczne wynagrodzenie dla powodów powinno wynosić 225.000 zł brutto. Pozwany zapłacił za styczeń 148.941,35 zł, a za luty 172.070,82 zł. Tymczasem powodowie za styczeń dochodzą kwoty 42.648,81 zł, a za luty 52.929,18 złotych. Zatem za miesiąc styczeń zażądali mniejszego wynagrodzenia, a za luty równo 225.000 złotych. Taka była umówiona wysokość wynagrodzenia. W ocenie Sądu Okręgowego kwestia wysokości podatku VAT, o ile nie spowodował on zwiększenia zobowiązania pozwanego, nie ma wpływu na ważność zobowiązania. Jest to bowiem kwestia administracyjno - prawna rozliczeń z fiskusem i treść zobowiązania stron nie wpływa.

Z przyczyn podanych wyżej Sąd pierwszej instancji uwzględnił powództwo w całości, także w zakresie roszczenia odsetkowego.

W apelacji pozwany zarzucił:

I. Obrazę przepisów prawa materialnego, która miała istotny wpływ na treść orzeczenia, a to: art. 455 k.c. oraz art. 5 ustawy z dnia 12 czerwca 2003 r. o terminach zapłaty w transakcjach handlowych przez ich błędne zastosowanie i przyjęcie, że powodowie mogą żądać wynagrodzenia za wykonane usługi mimo, że z treści czynności prawnej - § 7 umowy stron nr PN/XLVI/12 z dnia 3 stycznia 2013 r. wynika, że do powstania roszczenia o zapłatę konieczne jest także wystawienie przez powodów faktury potwierdzającej wykonanie usług,

II. obrazę przepisów prawa procesowego, która miała istotny wpływ na treść orzeczenia, a to art. 328 § 2 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie, które przejawiało się w braku wyjaśnienia motywów podjętego rozstrzygnięcia w sposób umożliwiający przeprowadzenie kontroli instancyjnej zaskarżonego orzeczenia poprzez:

1) stwierdzenie, że kwestie podatkowe nie są objęte kognicją sądu powszechnego,

2) zasądzenie dochodzonych w sprawie kwot solidarnie dla powodów, przy zaniechaniu zawarcie w uzasadnieniu wyroku podstawy prawnej takiego rozstrzygnięcia.

W związku z przedstawionymi zarzutami pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa oraz zasądzenie od powodów kosztów procesu za obie instancje lub uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Łodzi.

Powodowie złożyli odpowiedź na apelację, w której wnieśli o oddalenie apelacji i zasądzenie od pozwanego kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Argumentom apelacji nie sposób odmówić słuszności.

W pierwszej kolejności podnieść należy, że zapis zawarty w § 6 umowy konsorcjum (k. 61), dotyczący rozdzielenia obowiązków rzeczowych w przypadku zawarcia umowy z zamawiającym (Szpitalem) na każdego z członków konsorcjum oraz na trzy spółki cywilne przez nich utworzone, a także zapis, że rozliczenia finansowe z zamawiającym będą dokonywane bezpośrednio przez podmioty wymienione w punktach 1 – 4 tegoż paragrafu, nie mógł doprowadzić do usankcjonowania sytuacji, którą wykreowała strona powodowa. Przyczyny takiego stanu rzeczy były dwie. Po pierwsze zamawiający (Szpital) nie był stroną umowy konsorcjum, a zatem na jego sytuację nie mogły wpływać jakiegokolwiek uzgodnienia między powodami. Uzgodnienia takie miały charakter techniczny i obowiązywały wewnątrz, w zakresie utworzonego konsorcjum. O ile zatem powodowi mogli między sobą ustalić podział obowiązków wynikających z umowy zawartej ze Szpitalem, o tyle nie mogli jednocześnie wpływać na umowę zawartą z zamawiającym w trybie przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych.

Co najważniejsze jednak, zastrzeżenie przyjęte przez konsorcjantów w § 6 umowy konsorcjum, że rozliczenia finansowe z Zamawiającym będą dokonywać bezpośrednio podmioty wymienione w punktach 1 – 4 godzi w istocie w stanowisko reprezentowane przez powodów i zaakceptowane przez Sąd Okręgowy. Skoro bowiem spółka cywilna nie posiada osobowości prawnej i jest wyłącznie stosunkiem zobowiązaniowym podmiotów, które ją tworzą, to z treści § 6 umowy konsorcjum można wyprowadzić tylko taki wniosek, że rozliczenia finansowe z Zamawiającym mogły być dokonywane albo przez Spółdzielnię (...) w K., albo przez „I.+” Spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością w K., albo wreszcie przez obu powodów działających łącznie. Tylko bowiem powodowa spółdzielnia i powodowa spółka z ograniczoną odpowiedzialnością posiadają osobowość prawną i mogły być nazwane podmiotami. Faktury VAT powinny być zatem wystawione nie przez spółki cywilne powołane przez konsorcjantów (nawet jeśli w fakturach wymieniono również wspólników tych spółek), ale przez każdego z powodów z osobna lub przez obu łącznie.

Odmierna interpretacja doprowadziła do zmiany sytuacji podatkowej stron, która tylko pozornie nie ma znaczenia dla pozwanego szpitala.

Zgodnie z art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (t.j. Dz. U. z roku 2011, Nr 177, poz. 1054 ze zmianami) podatnikami podatku od towarów i usług (VAT), są nie tylko osoby prawne i osoby fizyczne, ale także jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej. Takim zaś jednostkami w świetle orzecznictwa sądów administracyjnych są także spółki cywilne. W zakresie podatku VAT występuje sytuacja inna niż w zakresie podatku dochodowego od osób fizycznych i osób prawnych, gdzie podatnikami są wspólnicy spółki cywilnej. Jest to też sytuacja odmienna od sytuacji obowiązującej na gruncie przepisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, gdzie przedsiębiorcami są wspólnicy spółki cywilnej, a nie sama spółka. Jeśli więc podatnikiem podatku VAT jest spółka cywilna, to faktura VAT jest dowodem wykonania przez spółkę, a nie przez każdego ze wspólników tej spółki, konkretnej usługi. Stanowisko takie przedstawił Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 26 czerwca 2007 r., sygn. akt I OSK 1087/06 (Lex 355083).

W świetle przepisów prawa podatkowego spornych faktur VAT nie wystawili zatem powodowie, a spółki cywilne, posługujące się innym numerem NIP niż powodowie. Z treści umowy zawartej przez strony wynika natomiast, że tylko powodowie byli uprawnieni do wystawiania faktur dla pozwanego. Wyjaśnić w tym miejscu należy, że argumentacja powodów, przedstawiona w odpowiedzi na apelację (k. 155), że w umowie łączącej strony nie przewidziano, kto ma wystawiać faktury dla pozwanego Szpitala nie polega na prawdzie. Umowa ta, na stronie pierwszej (k. 27) wskazuje bowiem jednoznacznie, że wykonawcą jest Konsorcjum firm: Spółdzielnia (...) w K. oraz „I. + Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Ł.. W treści § 7 umowy strony zastrzegły zaś, że to wykonawca, na koniec miesiąca kalendarzowego przedłoży zamawiającemu fakturę VAT, na podstawie której dokonana zostanie zapłata wynagrodzenia. Nie sposób przyjąć, że pojęcie „wykonawca” użyte w § 7 umowy miało inny sens niż to samo pojęcie użyte w innych jej postanowieniach, a także w przepisach ustawy Prawo zamówień publicznych (art. 2 pkt 11). Skoro strony umowy o wykonanie zamówienia publicznego uzależniły płatność wynagrodzenia od wystawienia faktury VAT przez wykonawcę, czyli przez konsorcjum, to prawidłowość wystawienia tychże faktur miał podstawowe znaczenie z punktu widzenia wymagalności roszczeń powodów. Trudno zgodzić się zatem ze stanowiskiem Sądu pierwszej instancji, że kwestie prawidłowego wystawienia faktur VAT, w znaczeniu podatkowym, pozostawały poza kognicją sądu powszechnego. W spornych fakturach wskazano wszakże numery NIP i REGON odmienne od numerów, przydzielonych członkom konsorcjum, a zatem zamawiający mógł odmówić ich realizacji, gdyż nie pochodziły od wykonawców, którzy stanęli do przetargu na wykonanie zamówienia publicznego. Ponadto w części tychże faktur, w zakresie usług transportowych wpisana została inna stawka podatku od towarów i usług, niż ta wynikająca z przyjętego w postępowaniu przetargowym formularza cenowego. W tej sytuacji pozwany słusznie podniósł, że będąc jednostką sektora finansów publicznych obciążony jest obowiązkami wynikającymi z ustawy o finansach publicznych. Przepis art. 53 ust. 3, 4 i 5 tejże ustawy wskazują zaś, że obowiązkiem głównego księgowego i kierownika jednostki jest odmowa realizacji operacji finansowej, jeżeli dokumenty dotyczące tej operacji są wystawione nieprawidłowo.

W dalszej kolejności wyjaśnić należy, że błędne jest również stanowisko polegające na twierdzeniu, że w związku z zastosowaniem przez powołane przez powodów spółki cywilne zerowej stawki podatku VAT na usługi transportowe, nie zmieniła się sytuacja pozwanego szpitala.

Definicja ceny określona w ustawie z 5 lipca 2001 r. o cenach (Dz.U. Nr 97, poz. 1050 ze zmianami) stanowi wprawdzie, że cena zawiera VAT, jednak podatek VAT jest elementem cenotwórczym tylko wtedy, gdyż dana sprzedaż lub usługa jest objęta podatkiem od towarów i usług. Zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 1 wymienionej ustawy cena jest wartością wyrażoną w jednostkach pieniężnych, którą kupujący jest obowiązany zapłacić przedsiębiorcy za towar lub usługę. W cenie uwzględnia się zatem podatek od towarów i usług oraz podatek akcyzowy, jeżeli na podstawie odrębnych przepisów sprzedaż towaru (usługi) podlega obciążeniu podatkiem od towarów i usług oraz podatkiem akcyzowym. Jeżeli zaś zgodnie z ustawą o podatku od towarów i usług dana sprzedaż nie podlega opodatkowaniu lub jest z niego zwolniona, a sprzedawca doliczy VAT, uzyskuje nienależne świadczenie, które podlega zwrotowi na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu (art. 405-414 k.c.). Stanowisko takie zajął Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z 18 sierpnia 2000 r., sygn. akt III SA 2229/99. (Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego rok 2001, Nr 4, poz. 175).

Skoro zatem spółki cywilne utworzone przez powodów korzystały ze zwolnienia podatkowego w zakresie podatku VAT (prawdopodobnie na podatnie art. 113 ustawy o podatku od towarów i usług), to zakładając hipotetycznie legalność wystawienia przez te spółki faktur dla pozwanego szpitala, podana w tychże dokumentach cena powinna być ustalona na poziomie netto. Twierdzenie przedstawione przez powodów w piśmie procesowym z dnia 13 listopada 2013 r. (k. 106), że w skorzystanie ze zwolnienia podatkowego doprowadziło tylko do zwiększenia ceny netto (pozostając bez wpływu na obciążenie Zamawiającego) potwierdza wadliwość rozumowania strony powodowej, gdyż w sytuacji zwolnienia usług z podatku VAT faktura powinna być określona umówioną przez strony ceną netto. Mechanizm przyjęty przez powodów prowadził zatem do ich bezpodstawnego wzbogacenia.

W związku z powyższym stwierdzić należy, że rozwiązanie zastosowane przez powodów doprowadziło do naruszenia umowy zawartej przez strony, a zatem naruszyło przepis art. 144 ust 1 ustawy Prawo zamówień publicznych, który zakazuje istotnych zmian postanowień zawartej umowy w stosunku do treści oferty, na podstawie której dokonano wyboru wykonawcy. Pozorna legalność tego rozwiązania oparta jest na twierdzeniu, że obciążenia pozwanego Szpitala nie wzrosły. Powodowie pomijają jednak, że w ten sposób doszło do bezpodstawnego (pozaumownego) zwiększenia ich wynagrodzenia w zakresie usług transportu wewnętrznego, przy czym analiza formularza cenowego stanowiącego załącznik nr 2 do SIWZ (k. 41) wskazuje, że zwiększenie to miałoby niebagatelny rozmiar – 220.800,00 zł – w całym okresie obowiązywania umowy.

Pamiętać należy, że strony zawarły umowę w trybie przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych. Z dużą dozą prawdopodobieństwa można więc założyć, że jednym z podstawowych kryteriów, decydujących o wyborze oferty była wysokość żądanego przez oferenta wynagrodzenia. Z tej przyczyny nie można tolerować sytuacji polegającej na tym, że powodowie, za pomocą przyjętego rozwiązania dokonują w istocie obejścia przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych, nabywając dodatkowe świadczenie, które nie zostało objęte umową. Treść § 6 umowy konsorcjum wskazuje, że powodowie przystąpili do przedmiotowego przetargu z powziętym wcześniej zamiarem uzyskania dodatkowego wynagrodzenia. Abstrahując od faktu, że wynagrodzenia tego poszukiwali w świadczeniu należnym Skarbowi Państwa, co mogło być uznane za legalne, skoro Państwo stworzyło przepisy pozwalające na uzyskiwanie zwolnień podatkowych, to stwierdzić należy, że doszło w ten sposób do naruszenia zasady równego traktowania uczestników przetargu. Nie jest bowiem wykluczone, że gdyby powodowie określili w ofercie swoje wynagrodzenie kwotą, którą zamierzają uzyskać, poprzez naruszenie przepisów ustawy o cenach, to oferta innego przedsiębiorcy okazałaby się bardziej atrakcyjna.

W dniu 20 października 2011 r. Sąd Najwyższy podjął uchwałę w sprawie III CZP 52/11, dotyczącą stawki podatku VAT (Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna rok 2012, Nr 4, poz. 44, str. 22). Sąd Najwyższy stwierdził, że: określenie w ofercie ceny brutto z uwzględnieniem nieprawidłowej stawki podatku od towarów i usług stanowi błąd w obliczeniu ceny, jeżeli brak jest ustawowych przesłanek wystąpienia omyłki (art. 89 ust. 1 pkt 6 w związku z art. 87 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych, jedn. tekst: Dz.U. 2010 r. , Nr 113, poz. 759 ze zm.). Z uzasadnienia tej uchwały wynika, że nie jest obojętne, jaką stawkę podatku VAT przyjął w swej ofercie wykonawca. Według Sądu Najwyższego zamawiający ma obowiązek badać poprawność złożonych ofert także pod kątem wysokości stawki podatku VAT. Ze względu na zasadę równego traktowania wykonawców oraz zasadę uczciwej konkurencji oferty złożone w postępowaniu muszą być porównywalne, a więc obliczone z zastosowaniem tych samych reguł. Stawka podatku VAT jest zaś istotnym elementem kalkulacji ceny oferty, cena zaś zajmuje istotne miejsce wśród kryteriów oceny ofert.

Oczywiście w przedmiotowej sprawie w ofercie powodów została przedstawiona prawidłowa stawka podatku VAT. Zmieniono ją jednak w trakcie obowiązywania umowy w taki sposób, że naruszone zostały zasady równego traktowania wykonawców oraz uczciwej konkurencji, co musiało być uznane za działanie sprzeczne z prawem. Ponadto powodowie, jako wspólnicy utworzonych spółek cywilnych poprzez naruszenie przepisu art. 3 ust. 1 pkt 1 ustawy o cenach doprowadzili do konfliktu z dyspozycją art. 144 ust. 1 ustawy prawo zamówień publicznych. Czynności prawne podjęte w ten sposób były zatem nieważne na podstawie art. 58 § 1 k.c.

Nie jest także wykluczone, że czynność powołania spółek cywilnych była nieważna z uwagi na pozorność (art. 83 k.c.). Spółka cywilna jest bowiem stosunkiem, polegającym na tym, że wspólnicy zobowiązują się dążyć do osiągnięcia określonego celu gospodarczego (art. 860 § 1 k.c.). Strona powodowa w swoich pismach procesowych wielokrotnie podnosiła, że między członkami konsorcjum istnieje więź podobna do stosunku spółki cywilnej (i z twierdzeniem tym nie sposób polemizować). Skoro zatem powodowie zdecydowali się realizować cel gospodarczy polegający na wykonywaniu usług dla pozwanego Szpitala w formie umowy konsorcjum, to nie wiadomo w jakim celu dublowali ten sam cel zakładając spółki cywilne, przy czym, jak podniósł pełnomocnik pozwanego Szpitala podczas rozprawy apelacyjnej, nie występowało w praktyce żadne organizacyjne wyodrębnienie tychże spółek przy świadczeniu usług na rzecz Szpitala.

Wszystkie podniesione wyżej argumenty pozwalają przyjąć zasadność zarzutów apelacyjnych. Zakwestionowane przez pozwanego faktury były wadliwe zarówno od strony podmiotowej jak i przedmiotowej i w związku z tym nie mogły doprowadzić do wymagalności roszczenia o zapłatę wynagrodzenia, pomimo bezspornego wykonania usług na rzecz szpitala. Powtórzyć przy tym należy, że skoro strony uzależniły wymagalność roszczenia od przedstawienia faktury VAT, to strona podmiotowa faktury powinna uwzględniać fakt, że na gruncie przepisów o podatku od towarów i usług to spółce cywilnej, a nie jej wspólnikom przyznano podmiotowość prawnopodatkową. Podmiotowość prawnopodatkowa spółki cywilnej musiała być zatem wzięta pod uwagę przy ocenie, czy faktury pochodziły od wykonawcy wskazanego w umowie nr (...).

Mając na uwadze powyższe Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił powództwo, uznając je za przedwczesne. Roszczenie powodów o zapłatę wynagrodzenia za wykonane usługi stanie się wymagalne (z zastrzeżeniem terminu płatności wskazanego w umowie) po wystawieniu i doręczeniu pozwanemu poprawnych faktur VAT.

Wobec zmiany zaskarżonego wyroku zbędna okazała się ocena zastosowanej przez Sąd Okręgowy konstrukcji solidarności wierzycieli.

O kosztach postępowania w obu instancjach Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 § 1 k.p.c.